

ÚVOD – ŽIVOT V ANTROPOCÉNU	13
I. STAV SVĚTA: SOCIÁLNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ SITUACE.....	15
1. VYBRANÉ GLOBÁLNÍ SOCIÁLNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ UKAZATELE.....	16
1.1. CHUDOBA	16
1.2. NEDOSTATEK/NADBYTEK POTRAVY	18
1.3. AIDS A MALÁRIE	22
1.4. RŮST POČTU OBYVATEL	26
1.5. MĚŘENÍ SPOLEČENSKÉHO ROZVOJE V ENVIRONMENTÁLNÍ PERSPEKTIVĚ	30
1.5.1. <i>Koncept koblihové ekonomiky.....</i>	<i>31</i>
1.6. PLANETÁRNÍ (ENVIRONMENTÁLNÍ) MEZE	32
1.6.1. <i>Globální klimatická změna.....</i>	<i>34</i>
1.6.2. <i>Snižování biodiverzity</i>	<i>44</i>
1.6.3. <i>Narušování ozónové vrstvy Země.....</i>	<i>49</i>
1.6.4. <i>Okyselování oceánů</i>	<i>52</i>
1.6.5. <i>Spotřeba dusíku a fosforu</i>	<i>54</i>
1.6.6. <i>Změny využívání krajiny.....</i>	<i>56</i>
1.6.7. <i>Spotřeba sladké vody</i>	<i>59</i>
1.6.8. <i>Atmosférické aerosoly.....</i>	<i>63</i>
1.6.9. <i>Nové entity (chemické znečištění, plasty).....</i>	<i>65</i>
<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	<i>67</i>
II. PŘÍČINY ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE	69
2. ANTROPOLOGICKÉ A EVOLUČNĚ-PSYCHOLOGICKÉ URČENÍ LIDSKÉHO VZTAHU K PŘÍRODĚ.....	70
2.1. DANOSTI FYLOGENETICKÉ POVAHY	70
2.2. VLASTNOSTI TYPICKY LIDSKÉ	73
<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	<i>73</i>
3. RYSY KŘESŤANSTVÍ SPOJOVANÉ S ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZÍ.....	74
3.1. ANTROPOCENTRISMUS A VYDĚLENÍ ČLOVĚKA Z ŘÁDU PŘÍRODY	74
3.2. RYSY KŘESŤANSTVÍ NADĚJNÉ PRO ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE	75
3.3. ZELENÁJÍCÍ SE CÍRKEV	76
<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	<i>78</i>
4. BĚH SVĚTA DANÝ EKOLOGICKÝMI ZÁKONITOSTMI	79
4.1. EKOSYSTÉM.....	79
4.2. EKOLOGICKÁ STABILITA.....	80
4.2.1. <i>Homeostáza, homeorhéza a zpětné vazby</i>	<i>80</i>
4.3. POTRAVNÍ ŘETĚZCE A PYRAMIDA	83
4.4. TYPY RŮSTU A JEJICH DŮSLEDKY	83
4.5. VÝVOJ EKOSYSTÉMŮ A ŽIVOTNÍ STRATEGIE ORGANISMŮ	84

4.6.	AUTOLIMITACE V LIDSKÉ SPOLEČNOSTI	85
4.7.	VÝZNAM EKOSYSTÉMŮ	85
4.8.	VZTAH ČLOVĚK – EKOSYSTÉMY	87
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?	90
5.	OD EKOLOGIE K ENVIRONMENTALISTICE	91
5.1.	POJMY EKOLOGIE, ENVIRONMENTALISTIKA A ENVIRONMENTALISMUS	91
5.2.	NÁSTUP A LEGITIMIZACE ENVIRONMENTALISTIKY	91
5.2.1.	<i>Historie využívání a nadužívání služeb ekosystémů</i>	<i>92</i>
5.2.2.	<i>Projevy environmentální krize ve společnosti</i>	<i>94</i>
5.2.3.	<i>Pád Západořímské říše a varování pro dnešní společnost</i>	<i>95</i>
5.2.4.	<i>Charakteristiky společností na hranici úpadku</i>	<i>96</i>
5.2.5.	<i>Meze růstu</i>	<i>98</i>
5.3.	MOŽNÉ REAKCE NA GLOBÁLNÍ VÝZVY	99
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?	100
III.	UDRŽITELNÝ ROZVOJ JAKO ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE	101
6.	VÝVOJ A CHARAKTERISTIKA KONCEPTU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	102
6.1.	VÝVOJ DO ROKU 1987	102
6.2.	TŘI PŘELOMOVÉ UDÁLOSTI V ROCE 1972 A VÝVOJ DO ROKU 1987	104
6.3.	ROK 1987 A NÁSLEDNÝ VÝVOJ	105
6.4.	CHARAKTERISTIKA KONCEPTU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	108
6.4.1.	<i>Principy udržitelného rozvoje</i>	<i>109</i>
6.5.	UDRŽITELNÝ ROZVOJ NA GLOBÁLNÍ ÚROVNI	110
6.5.1.	<i>Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji (1992)</i>	<i>111</i>
6.5.2.	<i>Agenda 21 (1992)</i>	<i>111</i>
6.5.3.	<i>Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals, MDGs, 2000–2015)</i>	<i>111</i>
6.5.4.	<i>Implementační plán (2002)</i>	<i>112</i>
6.5.5.	<i>The Future We Want (2012)</i>	<i>112</i>
6.5.6.	<i>Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, SDGs, 2015–2030)</i>	<i>112</i>
6.6.	ÚROVEŇ EU	113
6.6.1.	<i>Obnovená strategie udržitelného rozvoje (2006)</i>	<i>114</i>
6.6.2.	<i>Evropa 2020 (2010)</i>	<i>114</i>
6.6.3.	<i>Green Deal – Zelená dohoda pro Evropu (2019)</i>	<i>115</i>
6.7.	UDRŽITELNÝ ROZVOJ NA ÚROVNI ČR	119
6.7.1.	<i>Rada vlády pro udržitelný rozvoj</i>	<i>119</i>
6.7.2.	<i>Strategický rámec Česká republika 2030</i>	<i>119</i>
6.7.3.	<i>Místní Agenda 21</i>	<i>120</i>
6.8.	HODNOCENÍ UDRŽITELNOSTI ROZVOJE – INDIKÁTORY	122
6.8.1.	<i>Úroveň OSN</i>	<i>123</i>
6.8.2.	<i>Národní úroveň</i>	<i>124</i>
6.8.3.	<i>Ekologická stopa</i>	<i>124</i>
	? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?	126
7.	ENVIRONMENTÁLNÍ ROZMĚR ZEMĚDĚLSTVÍ	127
7.1.	ZEMĚDĚLSTVÍ X AGROEKOSYSTÉM	127
7.2.	FUNKCE ZEMĚDĚLSTVÍ	128

7.3.	PRŮMYSL OVÉ (INDUSTRIÁLNÍ) ZEMĚDĚLSTVÍ.....	128
7.3.1.	<i>Důsledky průmyslového zemědělství.....</i>	129
7.4.	UDRŽITELNÉ ZEMĚDĚLSTVÍ	130
7.5.	EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ	131
7.5.1.	<i>Podmínky pro ekologické hospodaření.....</i>	132
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	133
8.	ENVIRONMENTÁLNÍ SOUVISLOSTI VYUŽÍVÁNÍ ENERGIE	134
8.1.	SPOTŘEBA ZDROJŮ ENERGIE	134
8.2.	ENERGETICKÁ (ROPNÁ) KRIZE	136
8.3.	ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY VYUŽÍVÁNÍ NEOBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE.....	138
8.3.1.	<i>Fosilní paliva.....</i>	138
8.3.2.	<i>Jaderná energetika.....</i>	139
8.4.	SOUVISLOSTI VYUŽÍVÁNÍ OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE	141
8.4.1.	<i>Využívání obnovitelných zdrojů energie v ČR.....</i>	141
8.4.2.	<i>Biomasa</i>	143
8.4.3.	<i>Bioplyn.....</i>	143
8.4.4.	<i>Energie větru.....</i>	144
8.4.5.	<i>Sluneční energie.....</i>	145
8.4.6.	<i>Vodní elektrárny.....</i>	145
8.5.	ÚSPORY ENERGIE.....	146
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	148
9.	POTENCIÁL TECHNOLOGICKÝCH INOVACÍ V OBLASTI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	149
9.1.	OBE CNÉ PŘÍSTUPY K ELIMINACI PRŮMYSL OVÝCH HROZEB	150
9.1.1.	<i>Cirkulární ekonomika</i>	150
9.2.	UDRŽITELNÁ VÝROBA A JEJÍ NÁSTROJE	150
9.2.1.	<i>Značky a deklarace</i>	151
9.2.2.	<i>Hodnocení životního cyklu (Life Cycle Assessment – LCA).....</i>	153
9.2.3.	<i>Společenská odpovědnost (Corporate Social Responsibility – CSR).....</i>	154
9.2.4.	<i>EMAS a ISO 14001</i>	154
9.2.5.	<i>Integrovaný systém řízení (Integrated Management System – IMS)</i>	155
9.2.6.	<i>Nejlepší dostupné techniky (Best Available Techniques – BAT)</i>	156
9.3.	NÁRŮST INOVACÍ A DECOUPLING	156
9.4.	LIMITY TECHNOLOGICKÝCH ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍCH PROBLÉMŮ	159
9.5.	UDRŽITELNÁ SPOTŘEBA	159
9.5.1.	<i>Realizace environmentálně šetrného provozu a nakupování</i>	160
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	161
10.	SOUVISLOSTI MEZI EKONOMIÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ SITUACÍ.....	162
10.1.	DOKONALÝ TRH A JEHO DEFORMACE	163
10.2.	VÝHRADY ENVIRONMENTALISTŮ VŮČI SOUČASNÉ EKONOMICE	163
10.3.	VZÁCNOST A CENA V EKONOMICKÉ A EKOLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ.....	164
10.3.1.	<i>Hodnota statku.....</i>	164
10.3.2.	<i>Pokřivení cen.....</i>	165
10.3.3.	<i>Externality.....</i>	166
10.3.4.	<i>Internalizace externalit</i>	167

10.3.5.	<i>Problém společných (veřejných) statků</i>	168
10.4.	MOŽNOSTI A METODY OCEŇOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	169
10.4.1.	<i>Techniky na mikroekonomické úrovni</i>	169
10.4.2.	<i>Techniky na makroekonomické úrovni</i>	170
10.5.	NÁSTROJE POLITIKY OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR.....	171
10.5.1.	<i>Normativní nástroje</i>	171
10.5.2.	<i>Ekonomické nástroje</i>	171
10.5.3.	<i>Koncepční nástroje</i>	172
10.5.4.	<i>Informační nástroje</i>	172
10.6.	INDIKÁTORY	172
10.7.	NEROVNOST MEZI BOHATÝMI A CHUDÝMI.....	174
10.8.	ROLE SPOTŘEBITELE	175
10.9.	ZELENÁNÍ EKONOMIKY	175
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	176
11.	ENVIRONMENTÁLNĚ ORIENTOVANÉ INTERVENCE PRÁVA	177
11.1.	NÁRODNÍ ZÁKONY V OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	177
11.2.	VYBRANÉ MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY	178
11.2.1.	<i>Ochrana ovzduší</i>	178
11.2.2.	<i>Ochrana klimatu</i>	179
11.2.3.	<i>Ochrana přírody a biodiverzity</i>	181
11.2.4.	<i>Ochrana před chemickým znečištěním</i>	182
11.2.5.	<i>Další úmluvy v oblasti ŽP</i>	183
11.3.	NOVOST A NESCHŮDNOST ENVIRONMENTÁLNÍCH PROBLÉMŮ V TRADIČNÍM POJETÍ PRÁVA.....	183
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly?</i>	184
12.	ENVIRONMENTALISMUS A POLITIKA	185
12.1.	ENVIRONMENTALISMUS	185
12.1.1.	<i>Typy akcí environmentálních aktivistů</i>	186
12.2.	ENVIRONMENTÁLNÍ ORGANIZACE	187
12.3.	OTÁZKY ŽP V POLITICE.....	188
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	188
13.	ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKA – PŘEHODNOCENÍ VZTAHU ČLOVĚKA K ŽP	189
13.1.	ETIKA.....	189
13.1.1.	<i>Předpoklady morálního chování</i>	190
13.2.	LOGIKA ETICKÉ ARGUMENTACE	190
13.3.	ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKA	191
13.3.1.	<i>Antropocentrické typy etiky</i>	192
13.3.2.	<i>Neantropocentrické typy etiky</i>	192
13.3.3.	<i>Etika úcty k životu</i>	193
13.3.4.	<i>Koncept rozšířených práv</i>	194
13.3.5.	<i>Etika země</i>	195
13.3.6.	<i>Hlubinná ekologie</i>	196
13.4.	ENVIRONMENTÁLNÍ ETIKA V KAŽDODENNÍM ŽIVOTĚ	197
13.5.	SOUHRN ENVIRONMENTÁLNÍCH ETICKÝCH KONCEPCÍ.....	198
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	199

14.	ŘEŠENÍ ENVIRONMENTÁLNÍ KRIZE ZALOŽENÁ NA ZMĚNÁCH HODNOT	200
14.1.	HODNOTY A POTŘEBY	200
14.2.	ZPŮSOB ŽIVOTA V ENVIRONMENTÁLNÍ PERSPEKTIVĚ	201
14.2.1.	<i>Blahobyť</i>	201
14.2.2.	<i>Konzumerismus</i>	201
14.3.	MOŽNOSTI ZMÍRNĚNÍ SPOTŘEBY ZMĚNOU ŽEBŘÍČKU HODNOT	202
14.3.1.	<i>Alternativní životní způsoby</i>	202
14.3.2.	<i>Bída – dobrovolná chudoba – výběrová náročnost</i>	202
14.3.3.	<i>Skromnost jako součást sociální prestiže a sociálního statusu</i>	203
14.3.4.	<i>Způsob vyvolání změny postojů a životního stylu</i>	204
14.3.5.	<i>Drobné kroky nebo radikální změna?</i>	204
14.4.	PŘÍKLADY PROMĚN ŽIVOTNÍHO ZPŮSOBU V PERSPEKTIVĚ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	204
14.4.1.	<i>Turismus</i>	205
14.4.2.	<i>Automobilismus</i>	205
14.4.3.	<i>Jídlo a vaření</i>	206
14.4.4.	<i>Mužská a ženská role</i>	208
	<i>? Porozumění tématu – otázky a úkoly ?</i>	209
	MÍSTO ZÁVĚRU – VIZE UDRŽITELNÉ SPOLEČNOSTI.....	210
	POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA	211

...vlastní životní způsoby, které by byly v souladu s hodnotami, které jsou v současnosti v naší společnosti dominantní. Tato otázka je velmi složitá a vyžaduje mnoho různých pohledů. V tomto textu se pokusíme najít odpovědi na některé z těchto otázek. Nejprve se zamyslíme nad tím, co vlastně znamená životní způsob. Životní způsob je soubor vzájemně souvisejících prvků, které tvoří způsob života jedince nebo skupiny lidí. Tyto prvky zahrnují například hodnoty, postoje, chování, životní cíle atd. Životní způsob je tedy velmi širokým pojmem, který se týká mnoha aspektů našeho života. V tomto textu se zamyslíme nad tím, jak životní způsob souvisí s environmentální krizí. Životní způsob má velký vliv na to, jakou roli hrajeme v environmentální krizi. Pokud máme životní způsob, který je založený na konzumerismu, tedy na neustálém uspokojování svých potřeb a přání, pak máme větší šanci přispět k environmentální krizi. Naopak, pokud máme životní způsob, který je založený na skromnosti a soběstačnosti, pak máme větší šanci přispět k řešení environmentální krize. V tomto textu se zamyslíme nad tím, jak můžeme změnit svůj životní způsob, abychom přispěli k řešení environmentální krize. Nejprve se zamyslíme nad tím, co vlastně znamená změna životního způsobu. Změna životního způsobu znamená změnu vzájemně souvisejících prvků, které tvoří způsob života jedince nebo skupiny lidí. Tyto prvky zahrnují například hodnoty, postoje, chování, životní cíle atd. Změna životního způsobu je tedy velmi širokým pojmem, který se týká mnoha aspektů našeho života. V tomto textu se zamyslíme nad tím, jak můžeme změnit svůj životní způsob, abychom přispěli k řešení environmentální krize. Nejprve se zamyslíme nad tím, co vlastně znamená změna životního způsobu. Změna životního způsobu znamená změnu vzájemně souvisejících prvků, které tvoří způsob života jedince nebo skupiny lidí. Tyto prvky zahrnují například hodnoty, postoje, chování, životní cíle atd. Změna životního způsobu je tedy velmi širokým pojmem, který se týká mnoha aspektů našeho života.

...jsou však tyto změny natolik závažné a bohužel nepokoušeli? Nebo jsou pouze při změně způsobu, díky kterému se počítají miliony lidí vymyslet z blaha a chudoby? K soběstačnému rozvoji lidské civilizace došlo během uplynulých cca 10 tisíc let (v geologickém období holocénu), a to díky stabilizaci klimatických podmínek, které umožnily zemědělství a civilizaci. A právě tato změna klimatu mohla být k dosáhnutí rovnováhy zemského systému, což při překročení „bezpečných mezí“ ohrožuje další rozvoj civilizace. I když máme mnoho a populárně sdílaných představ o životě, je to jenom jedna z mnoha možností.

...Ude E. (2006) a P. Čížek (2006) představili Některé aspekty naší civilizace a jejího vlivu na životní prostředí. V tomto textu se zamyslíme nad tím, jak můžeme změnit svůj životní způsob, abychom přispěli k řešení environmentální krize. Nejprve se zamyslíme nad tím, co vlastně znamená změna životního způsobu. Změna životního způsobu znamená změnu vzájemně souvisejících prvků, které tvoří způsob života jedince nebo skupiny lidí. Tyto prvky zahrnují například hodnoty, postoje, chování, životní cíle atd. Změna životního způsobu je tedy velmi širokým pojmem, který se týká mnoha aspektů našeho života. V tomto textu se zamyslíme nad tím, jak můžeme změnit svůj životní způsob, abychom přispěli k řešení environmentální krize. Nejprve se zamyslíme nad tím, co vlastně znamená změna životního způsobu. Změna životního způsobu znamená změnu vzájemně souvisejících prvků, které tvoří způsob života jedince nebo skupiny lidí. Tyto prvky zahrnují například hodnoty, postoje, chování, životní cíle atd. Změna životního způsobu je tedy velmi širokým pojmem, který se týká mnoha aspektů našeho života.